

Lucija Horvat

BORUT BRUMEN, NA ROBU ZGODOVINE IN SPOMINA.

**Urbana kultura Murske Sobote
med letoma 1919 in 1941.**

**Pomurska založba,
Murska Sobota 1995**

180 str.

COBBIS-ID 37410817

Knjiga Boruta Brumna o urbani kulturi Murske Sobote je rezultat raziskovanja od leta 1988, z enoletno prekinitvijo zaradi študijskega izpopolnjevanja v Berlinu, do 1993 in je delno prirejena magistrska naloga. Kakor piše v uvodniku knjige Slavko Kremenšek, je knjiga nedvoumno nekaj svežega v etnološki stroki, saj prinaša z odpiranjem novih vprašanj o zakonitostih urbanosti mnogo novega.

Glavno izhodišče raziskovanja sta bila mesto kot kraj etnične in socialne raznolikosti ter urbanost kot oblika multikulture različnosti. V štirih glavnih poglavjih postopoma osvetljuje in razčlenjuje vse razmere, vzroke in vidike procesa preobrazbe Murske Sobote v pravo urbano naselje v času od 1919 do 1941.

V prvem poglavju, ki nosi naslov *Iz vesnice v varaš* in je razdeljeno še na več manjših razdelkov, pojasnjuje demografski in prostorski razvoj Murske Sobote najprej do leta 1919, ko je bil zanjo od 2. polovice 19. stoletja značilen soobstoj dveh socialnih piramid: razpadajoče fevdalne strukture ter nove kapitalistične strukture, kar je imelo za posledico rast naselja. Opisuje tudi postopno gradnjo ulic ter ustanavljanje pomembnih institucij.

V enakem smislu razlaga spremembe po letu 1919. Vseskozi navaja tudi rezultate štetja prebivalstva. Na koncu poglavja izvemo, da Murska Sobota ni dobila "panonskega videza" le zaradi določenih kulturnih okoliščin, pač pa zaradi zakonskih določil o gradnji še iz časov pod madžarsko nadoblastjo.

Drugo poglavje *Papinci, luterani in Židovje - Prekmurci, Slovenci in Vogri* obravnava in pojasnjuje multikonfesionalnost Murske Sobote, torej vso različnost, ki jo ta prinaša, ter odnose med posameznimi verskimi skupnostmi. Te je skušal ločiti na dve ravni: vsakdanje odnose med ljudmi različnih veroizpovedi ter izrabo verske pripadnosti prebivalcev mesta v politične namene. Pri tem ugotavlja, da je med skupnostmi v obravnavanem času obstajalo t. i. etiketiranje in so bile sorodstvene vezi med njimi redke, toda odnosi med njimi kljub vsemu strpni. Evangeličanska skupnost pa naj bi bila madžarsko usmerjena.

V tem poglavju je posebej predstavljen tudi položaj Murske Sobote ob priključitvi k stari Jugoslaviji. Priključitev je povzročila hudo gospodarsko krizo in s tem druginjo. Brez nasprotovanja Sobočanov novi oblasti ni šlo. Povrh vsega pa se je s prihodom uradnikov, železničarjev in drugih državnih uslužbencev iz matične Slovenije sprožil urbani konflikt. Prišlo je do boja za domačine, zlasti glede stanovanj

Borut Brumen

NA ROBU ZGODOVINE IN SPOMINA

Urbana kultura Murske Sobote med letoma 1919 in 1941

Pomurska založba

ter zaposlitve v državnih institucijah, s seboj pa so prinesli drugačne poglede in vrednote.

Naslednje poglavje z naslovom *Med fabrikanti in želarji, na sprehajališču in v kavarni* prinaša pregled socialnih, družabnih, poklicnih in gospodarskih razmer v Murski Soboti, ki so povzročile primeren miselni sistem, življenjski etos in kulturo sožitja v tem kraju. V podpoglavju avtor piše o agrarnih spremembah do leta 1919 in s tem o povečanju števila obrtnikov, trgovin, o razvoju bančništva ter o terciarnih dejavnostih (šolstvu, zdravstvu, kulturnih ustanovah). Pri vsem tem prihaja do ugotovitve, da si je bilo določen socialni položaj pred I. svetovno vojno mogoče pridobiti le z rojstvom, kar pa ni urbana značilnost. Za razliko od obdobja pred 1919 pa čas med vojnama prikaže že kot dobo, ki bi ji z večjo gotovostjo pripisali razvoj prave urbane kulture v Murski Soboti, posebej ker se takrat pojavijo različna podporna društva za mestne reveže, razvijeta se gostinska ponudba in prometna mreža, ki prinese prednost zlasti nekaterim trgovcem. Kot pomemben dejavnik v tem procesu prikaže gospodarsko krizo po priključitvi Prekmurja k stari Jugoslaviji, ki je sprožila omenjeni priliv doseljencev. Svoj delež k razvoju Murske Sobote kot urbanega naselja pa so prinesli tudi razvoj medijev (časopisov, telefona, radia), ustanovitev soboške gimnazije ter delovanje različnih društev, v katerih se kaže različna so-

cialna stratifikacija, nacionalna in konfesionalna pestrost. Z vsem tem dobi Murska Sobota osrednji položaj v Prekmurju.

Sklepno poglavje z naslovom *Naša družina kot očetovo podjetje*, ki je podkrepljeno s predhodnimi podpoglavji o ekonomski, socialni, profesionalni in religiozni strukturi Murske Sobote, poskuša prikazati urbane značilnosti življenja družin v Murski Soboti med letoma 1919 in 1941. Družina je bila v Murski Soboti istovetna s skupnim gospodinjstvom, pomembno pa je tudi zmanjšanje moči cerkve, ki zunajzakonskih skupnosti ni mogla preprečevati tako uspešno kot na vasi.

Funkcije družine so bile moralne, socializacijske in gospodarske, cilj vzgoje otrok pa je bil zlasti ta, da jim vcepijo pravičen odnos do dela in drugih vrednot ter podajo spoznanje o njihovem bodočem položaju v družbi. Razlike pri velikosti družine so se kazale zlasti glede na versko pri-

padnost; katoličani so večje družine kot drugi. Družino je avtor načelno opredelil kot patriarhalno in jo razdelil na štiri osnovne tipe, od katerih je tri predložil kot bolj ali manj urbane: to so odprta patriarhalna družina, podrejena skupnosti, zaprta meščanska patriarhalna družina in odprta patriarhalna meščanska družina.

Razprava z vseh strani dobro osvetljuje urbani način življenja v Murski Soboti kot proces in s pomočjo sistematičnega pregleda njene politične, demografske, socialne in gospodarske zgodovine ter zlasti zgodovine posameznikov, t. j. informatorjev pokaže, kako je prišlo do urbanega značaja tega mesta. Prav zato, ker namen raziskave ni neka posplošitev in s tem stereotip problema urbanizacije Murske Sobote, pač pa prikaz njenega razvoja, knjiga utemeljeno nosi naslov *Na robu zgodovine in spomina*.

Mojca Ramšak

DR. FRANC KOTNIK, 1882-1955.

Razstava Koroškega muzeja in Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem.

Uredila Karla Oder.

Koroški muzej,

Ravne na Koroškem 1995, 99 str.

COBISS-ID 38285057

Obletnice so primerno netivo za spominjanje in tako smo dobili tudi ob 113-letnici rojstva in 40-letnici smrti slavista in etnologa dr. Franceta Kotnika publikacijo in razstavo o njem. O njegovem delu je doslej najtemeljiteje pisal Vilko Novak v *Raziskovalcih slovenskega življenja* in v Celovškem zvonu leta 1986 ter ob Kotnikovem sedemdesetem jubileju leta 1952 v Slovenskem etnografu. Sonja Rus Kogej je pripravila diplomsko nalogo o Francetu Kotniku leta 1990, Ivan Grafenauer pa je o njem pisal v Slovenskem biografskem leksikonu leta 1932. Posthumno je leta 1956 v Celju izšel še Kotnikov zbornik, v katerem je bilo objavljeno celotno gradivo, ki so ga zbrale terenske ekipe pod Kotnikovim vodstvom na Gornjegrajskem in Kozjanskem v začetku petdesetih let.

Zborniku, ki prinaša dva krajša in en daljši uvodnik (Alojz Krivograd, Majda Kotnik Vrečko in Karla Oder), pet člankov o življenju in delu Franceta Kotnika (Vilko Novak, Silva Šešel, Ivan Sedej, Vladimir Šlibar, Majda Kotnik Vrečko), Kotnikovo bibliografijo in na koncu še kataloški seznam razstavljenega gradiva, je v prvi vrsti botroval dr. Vilko Novak. Novak je Kotnika poznal kot profesorja in je pozneje postal njegov prijatelj, ter je, kakor sem že omenila, najskrbneje predihal tudi njegovo narodopisno gradivo.

Novakov prispevek razkriva tudi njun osebni stik in povezanost prek ljubečega odnosa do slovenskega jezika ter opisuje Kotnikovo življenje in znanstveno delo. Del tega besedila sta pravzaprav prirejeni razpravi o Kotniku, ki ju je No-

DR. FRANC KOTNIK
1882 - 1955

Razstava Koroškega muzeja Ravne na Koroškem in Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika

vak objavil leta 1986 v *Raziskovalcih slovenskega življenja* in v Celovškem zvonu (4/1986, št. 12) in pa mnogo prej v Slovenskem etnografu, ob Kotnikovi sedemdesetletnici, kjer je v sedmih poglavjih ovrednotil njegovo delo.

Slavistka Silva Šešel piše o Kotniku skozi prizmo literarne zgodovine, ki mu izreka priznanje s tem, ko prevzema njegovo razlago bukovištva iz prispevka *Naši bukovníci, ljudski pesniki in pevci*, ki je bil objavljen v drugem delu